

Till Statsrådet Lotta Edholm, Utbildningsdepartementet

Språkintresserade elever missgynnas på gymnasiet. Inrätta därför en ny inriktning på Samhällsvetenskapsprogrammet!

Det minsta nationella programmet i gymnasieskolan är det humanistiska. Inför läsåret 2021/22 hade Samhällsvetenskapsprogrammet (SAM) 22 700 sökande till årskurs 1, medan det humanistiska programmet (HUM) endast hade 600.

1. Gymnasiereformen 2011

Först en liten historik om HUM:s tillblivelse. Gymnasieutredningen "Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola" (SOU 2008:27) föreslog att såväl Samhällsvetenskapsprogrammets inriktningar Kultur och Språk som Estetiska programmets fyra inriktningar skulle gå samman i ett gemensamt program 'Estetik och Humaniora'. Så blev emellertid inte det slutliga beslutet. Vid sidan om ett reviderat 'Estetiskt program' tillkom i stället ett separat program kallat 'Humanistiskt program' och då med enbart inriktningarna Kultur och Språk. Det nyskapade humanistiska programmet fick därmed ett mycket smalt innehåll, vilket resulterat i att programmet etablerats i mycket få kommuner.

2. Studievägledare och föräldrar tveksamma till HUM

Flertalet elever som är intresserade av samhällsvetenskap, språk och övrig humaniora söker sig idag till Samhällsvetenskapsprogrammet, vilket inför läsåret 2021/22 hade 22 700 sökande till årskurs 1 (jfr HUM som endast hade 600). Humanistiska programmet är nämligen så konstruerat att studievägledare och niondeklassares föräldrar tvekar att rekommendera det till den yngre generationen, eftersom programmet inte alltid kan tillhandahålla kurser som efter studentexamen är obligatoriska för antagning till ett flertal eftersökta högskoleutbildningar. Ett annat problem för ett litet program som HUM är att man - utan att åstadkomma större merkostnader och schematekniska problem - måste söka tillgodose HUM-elevernans behov av ett rimligt antal valbara språk och språksteg, jfr franskan med stegen 1-6, italienskan med stegen 1-3, ryskan med stegen 1-2, spanskan med stegen 1-6 och tyskan med stegen 1-6.

3. Förslag

För att säkra bättre möjligheter till studier av språk och andra humanistiska ämnen i gymnasiet föreslås att regeringen tillskapar **en inriktning 'Språkvetenskap och historia' på Samhällsvetenskapsprogrammet i stället för det krympande humanistiska programmet**. Ett ökat antal elever med samhällsvetenskapliga och språkliga intressen får därmed möjlighet att på SAM pröva på humanistiska studier och då på ett gymnasieprogram, där de efter gymnasiestudierna får *omedelbar behörighet till ett flertal eftertraktade högskoleutbildningar*. Den föreslagna inriktningen bör innehålla följande kurser:

Inriktning 'Språkvetenskap och historia' 550 gymnasiepoäng

Filosofi 2 (50 poäng) + Historia 2b kultur (100 poäng) + Människans språk (100 poäng) + Språk (300 poäng, val mellan Engelska, Klassisk grekiska, Latin – språk och kultur, Moderna språk)

De elever som valt inriktningen 'Språkvetenskap och historia' kan därtill göra både en **programfördjupning** (200 poäng) och ett **individuellt val** (200 poäng), ev. av kurser i språk

eller kultur. I övrigt följer de undervisningen i de för SAM gemensamma ämnena med bl.a. 200 poäng engelska och 200 poäng moderna språk.

Med den nya inriktningen 'Språkvetenskap och historia' på SAM får gymnasieskolorna goda förutsättningar för att synliggöra kurserna i språk och historia för fler elever samt att informera om utbildningarna, eftersom eleverna inte påbörjar inriktningsstudierna förrän i årskurs 2. Språk- och historieämnena kommer inte att tappa sin identitet eftersom examensmålen för inriktningen kan överföras från tidigare HUM.

4. Skälen till förslaget

Humanistprogrammet finns i dag endast i ett 40-tal av de cirka 260 kommuner i Sverige som anordnar gymnasieutbildning. Detta innebär att 220 av Sveriges kommuner inte har möjlighet att erbjuda vissa av sina elever ett brett språkligt och humanistiskt kursprogram.

Samtidigt blir humaniora allt viktigare ju mer världen öppnar sig och vi möter människor från andra länder och kulturer. Humaniora behövs för att vi ska förstå vårt samhälle och varandra, och kunskaper i språk är en väg in i arbetslivet.

Att studera latin ger fördjupad kunskap och förståelse beträffande det internationella ordförrådet. Den som känner till latinska basord har en nyckel till både engelskans och de romanska språkens ordförråd, jämför till exempel latinets *terra* som betyder *jord, land* och engelskans *terrain*, franskans *terre*, spanskans *tierra*, italienskans *terra* och svenskans *terräng*. Ett annat exempel är latinets *quattuor* – fyra – och franskans *quatre*, spanskans *cuatro*, italienskans *quattro*, portugisiskans *quatro*. Latinska förstavelser och verbstammar är mycket vanliga i dagens språk, jämför till exempel *sub-trah-era* (*dra undan*), *dis-trah-era* (*dra åt olika håll*); vidare *trans-port-era* (*bära över*), *ex-port-era* (*bära, föra ut*), *im-port-era* (*bära, föra in*).

Det kan noteras att år 2022 startade en ny kortare pedagogisk utbildning för ämneslärare vid nio högskolor. Bland möjliga utbildningsämnen anges latin och klassisk grekiska.

Inriktningen Språk tillhörde före gymnasiereformen 2011 ett då övergripande Samhällsvetenskapsprogram.

5. Ikraftträdande

Skolhuvudman, som har ett humanistiskt program, föreslås få detta program ersatt med inriktningen 'Språkvetenskap och historia' på Samhällsvetenskapsprogrammet vid tidpunkt som regeringen bestämmer. Nämda inriktning på SAM kan självfallet inrättas även hos huvudman, som tidigare inte haft HUM. Det kommer att finnas sammanlagt fem högskoleförberedande program, när HUM avvecklats.

Staffan Edmar, fil.lic., tidigare kanslichef i Riksdagens utbildningsutskott

Artiklar i ämnet: e-SvD s. 6, 2023-01-06, Lärarnas Riksförbund, Skolvärlden, 2022-12-15.